

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٩٨١٩٨

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان :

کلاهبرداری کامپیوتری در حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا

استاد راهنما :

دکتر عادل ساریخانی

استاد مشاور :

دکتر ابوالفتح خالقی

نگارنده :

مصطفی عباسی حسین آبادی

۹۸۱۹۸

تابستان ۸۵

۱۳۸۷ / ۳ / ۲۳

کتابخانه مرکزی
دانشگاه قم

تقدیم به :

پدر، مادر و همسر بزرگوارم که در لحظه لحظه انجام این پژوهش
از حمایت ها و دلگرمی های ایشان به ویژه در سختی ها و تنگناهای
این راه بهره مند بوده ام که از خداوند متعال توفیق روزافزونشان را
خواستارم.

تقدیر و تشکر از :

کلیه کسانی که در این راه یاری ام نمودند از جمله و جناب آقای **دکتر ساریخانی** که راهنمایی این پژوهش را بر عهده گرفتند و اولین مشوقم در انجام این پژوهش بودند ، و جناب آقای **دکتر خالقی** که تذکرات و ارشاداتشان همیشه گره گشای کارم بود همچنین جناب آقای **مهندس محمد حسن دزیانی** که سخاوتمندانه کلیه اطلاعات و مطالبش را در اختیارم قرار داد

چکیده

جرائم کامپیوتری از پیامدهای منفی عصر اطلاعات و کامپیوتر است، این جرائم اندکی پس از ورود کامپیوتر به زندگی انسان یعنی از دهه ۶۰ به بعد ظهور و بروز پیدا کردند. از مهمترین ویژگیهای جرائم کامپیوتری وسعت ضرر ناشی از جرایم و نیز خصیصه فرا ملی بودن آنهاست. یکی از مهمترین جرائم کامپیوتری که از آمار ارتکاب بالاتری نسبت به دیگر جرائم کامپیوتری برخوردار است کلاهبرداری کامپیوتری است، ایران و ایالات متحده آمریکا از جمله کشورهایی هستند که به وضع قانون برای مقابله با این جرم پرداخته اند. در ایران ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیکی به جرم کلاهبرداری کامپیوتری اختصاص داده شده است در این ماده عنصر مادی این جرم سوء استفاده و استفاده غیر مجاز از کامپیوتر می باشد و نتیجه آن تحصیل مال یا امتیاز مالی ذکر گردیده است. عنصر روانی این جرم در ایران علم و آگاهی مرتکب نسبت به عمل مجرمانه و نیز عمد و خواست وی در انجام عمل مجرمانه و نتیجه لازمه است.

در حقوق جزای ایالات متحده آمریکا و در سطح فدرال ماده ۱۰۳۰ از مجموعه قوانین ایالات متحده به انواع کلاهبرداری کامپیوتری اختصاص یافته است. عنصر مادی در اشکال گوناگون کلاهبرداری کامپیوتری در این ماده دسترسی غیر مجاز یا فراتر از جواز به کامپیوتر ذکر شده است در این کشور کلاهبرداری کامپیوتری باید منجر به نتایج مختلفی همچون تحصیل اطلاعات و یا ایراد خسارت گردد و عنصر روانی انواع مختلف این جرم در آمریکا علم در ارتکاب جرم و نیز وجود اراده و خواست در انجام عمل مجرمانه و تحصیل نتایج مورد نظر است. مجازات جرم کلاهبرداری کامپیوتری در ایران حبس از یک تا سه سال و جزای نقدی معادل مال اخذ شده می باشد در حالیکه در ایالات متحده آمریکا مجازات در نظر گرفته شده برای انواع کلاهبرداری کامپیوتری بسته به نوع کلاهبرداری حداکثر تا ۲۰ سال حبس یا جزای نقدی حداکثر تا ۳۵۰ هزار دلار تعیین شده است.

واژه های کلیدی: جرائم کامپیوتری، کلاهبرداری کامپیوتری، استفاده غیر مجاز و دسترسی غیر مجاز

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول : کلیات
۲	مبحث اول : مقدمه
۲	الف) بیان مساله و ضرورت تحقیق
۳	ب) سوالات اصلی تحقیق
۳	ج) فرضیه های تحقیق
۴	د) روش تحقیق
۴	هـ) اهداف تحقیق
۵	و) مشکلات تحقیق
۶	مبحث دوم : تعاریف
۶	الف) تعریف جرائم کامپیوتری
۹	ب) تعریف کلاهبرداری کامپیوتری
۱۳	مبحث سوم : پیشینه تاریخی
۱۳	گفتار اول : پیدایش جرائم کامپیوتری و کلاهبرداری کامپیوتری
۱۳	الف) پیدایش جرائم کامپیوتری
۱۳	۱- پیدایش اولین جرم کامپیوتری
۱۵	۲- پیدایش جرم کامپیوتری در ایران
۱۶	۳- پیدایش جرم کامپیوتری در دیگر کشورها
۱۷	ب) پیدایش جرم کلاهبرداری کامپیوتری
۱۹	گفتار دوم : سیر تحولات جرائم کامپیوتری و کلاهبرداری کامپیوتری
۱۹	الف) سیر تحول جرائم کامپیوتری
۲۰	ب) سیر تحول کلاهبرداری کامپیوتری

۲۳	مبحث چهارم: طبقه بندی جرائم کامپیوتری
۲۳	الف) قبل از اقدام سازمان توسعه و همکاری اقتصادی
۲۳	ب) اقدام سازمان توسعه و همکاری اقتصادی
۲۵	ج) توصیه نامه شورای اروپا
۲۸	د) اقدام سازمان ملل
۲۹	ه) پیشنهاد انجمن بین المللی حقوق جزا
۳۱	مبحث پنجم: ویژگیهای جرائم کامپیوتری
۳۱	الف) خصوصیات مرتکبین جرائم کامپیوتری
۳۲	ب) عدم تخمین میزان دقیق جرائم ارتكابی
۳۴	ج) حجم و وسعت ضرر و خسارات وارده
۳۵	د) خصوصیات فراملی و بین المللی جرائم کامپیوتری
۳۵	ه) نحوه تعقیب و رسیدگی به جرائم کامپیوتری
۳۷	فصل دوم: کلاهبرداری کامپیوتری در حقوق ایران و آمریکا
۳۸	مبحث اول: مقدمه
۴۰	مبحث دوم: ارکان تشکیل دهنده کلاهبرداری کامپیوتری
۴۰	گفتار اول: رکن قانونی
۴۳	گفتار دوم: رکن مادی
۴۳	الف) رفتار مجرمانه
۶۵	ب) نتیجه حاصله
۷۲	گفتار سوم: رکن روانی
۷۷	مبحث سوم: مجازات جرم کلاهبردای کامپیوتری
۸۵	مبحث چهارم: تفاوت کلاهبرداری کامپیوتری از دیگر جرائم علیه اموال
۸۶	گفتار اول: تفاوت کلاهبردای کامپیوتری از کلاهبردای سنتی

گفتار دوم: تفاوت کلاهبرداری کامپیوتری از سرقت

۹۱

نتیجه گیری

۹۵

کتابنامه

۹۷

ضمائم

۱۰۳

فصل اول

کلیات

مبحث اول : مقدمه

ورود کامپیوتر به عرصه زندگی بشر از اواسط قرن بیستم تا کنون تحولات شگرف و عظیمی از خود به جای نهاده است و ثمرات زیادی برای انسان امروزی داشته تا جایی که امروزه تصور دنیای بدون کامپیوتر بسیار سخت و دور از ذهن است .

تکنولوژی اطلاعات و کامپیوتر امکان ایجاد سیستم های بزرگ تر و پیشرفته تر و نیز تخصیص وظایفی حساس تر و بحرانی تر را فراهم ساخته است . این تکنولوژی وارد همه شوون زندگی انسان شد و فعالیت های روزمره افراد را از لحاظ شکل ، محتوا و زمان تحت تاثیر قرار داده است . نه تنها افراد ، بلکه حکومتها ، بخش های صنعتی ، تجاری و ... نیز در معرض تحولات ناشی از تکنولوژی اطلاعات و کامپیوتر قرار گرفتند و از منافع آن برخوردار شده اند .

با آنکه کامپیوتر به تعبیری ناممکن ها را ممکن ساخته است اما جنبه منفی آن نیز ظهور در ارتکاب جرایم دارد ، برخی از این جرایم چنان در سطح وسیعی ارتکاب می یابند که قبل از پیدایش و تحول تکنولوژی اطلاعات ، تصور آن هم محال می نمود . سیستم های کامپیوتری فرصت های جدیدی برای قانون شکنی بوجود آورده است . اختلال ناشی از جرایم کامپیوتری تنها ناظر به مسایل مادی نیست بلکه در اکثر شئون اجتماعی و فردی قابل مشاهده است . از سوی دیگر قوانین و سیستم های عدالت کیفری نتوانسته هماهنگ با تحول این تکنولوژی حرکت کند ، تنها چند کشور تا حدی قوانین لازم را در این خصوص پیش بینی کرده اند .

الف) بیان مساله و ضرورت تحقیق:

یکی از مهم ترین جرایم کامپیوتری کلاهبرداری کامپیوتری است که ارتکاب آن بیشتر از دیگر جرایم رشد و گسترش پیدا کرد . کلاهبرداری کامپیوتری علی رغم تشابه اسمی با کلاهبرداری سنتی دارای تفاوت های عمده ای در ارکان تشکیل دهنده با کلاهبرداری سنتی است . از جمله کشورهایی که برای مقابله با جرایم کامپیوتری از جمله کلاهبرداری کامپیوتری به وضع قانون پرداخته اند ایران و ایالات متحده آمریکا هستند . بر خلاف آمریکا که بیش از دو دهه قبل به وضع قوانین لازم در خصوص جرائم کامپیوتری پرداخته است . در کشور ما ایران هر چند با تاخیر

در سال ۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی با وضع قانون تجارت الکترونیکی به جرم انکاری برخی از جرائم کامپیوتری همچون جعل و کلاهبرداری اقدام نموده است .

با توجه به نو ظهور بودن جرائم کامپیوتری و تفاوت نحوه ارتکاب و ارکان تشکیل دهنده آنها با جرائم سنتی و نیز عدم وجود تحقیقات لازم و کافی در خصوص این جرائم بخصوص کلاهبرداری کامپیوتری بر آن شدیم که در این پژوهش به بررسی جرم کلاهبرداری کامپیوتری و ارکان تشکیل دهنده آن در حقوق جزای ایران و مقایسه تطبیقی آن با جرم کلاهبرداری کامپیوتری در ایالات متحده آمریکا بپردازیم .

ب) سوالات اصلی تحقیق :

در آغاز این پژوهش سوالات عدیده ای که به ذهن می رسد و ضرورت تحقیق برای دستیابی به پاسخی در خور به آنها را افزون می نماید عبارتند از اینکه :

۱- کلاهبرداری کامپیوتری چیست و چه تعاریفی از این جرم وجود دارد و چه تعریفی می توان ارائه داد ؟

۲- ارکان تشکیل دهنده کلاهبرداری کامپیوتری در حقوق ایران چیست ؟

۳- ارکان تشکیل دهنده کلاهبرداری کامپیوتری در حقوق ایالات متحده آمریکا چه می باشد ؟

ج) فرضیه های تحقیق :

در خصوص فرضیه های مطرح در خصوص این پژوهش می توان گفت :

۱- جرائم کامپیوتری از جرائمی هستند که از سوء استفاده از کامپیوتر ناشی شده و از انواع گوناگونی تشکیل می شوند برخی از نظر ماهیت همان جرائم سنتی هستند که با استفاده از کامپیوتر ارتکاب می یابند و برخی نیز با ظهور کامپیوتر به وجود آمده اند .

۲- جرائم کامپیوتری از لحاظ نحوه ارتکاب ، خسارات ناشی از ارتکاب و آیین دادرسی و... دارای ویژگیهایی هستند که آنها را از دیگر جرائم سنتی متمایز می کند .

۳- کلاهبرداری کامپیوتری نوعی سوء استفاده از کامپیوتر است که با اهداف مادی صورت می پذیرد. در حقیقت این جرم را نمی توان تحصیل مال از طریق سوء استفاده از کامپیوتر تعریف نمود.

۴- رکن قانونی جرم کلاهبرداری کامپیوتری در ایران ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیک است و رکن مادی این جرم را سوء استفاده یا استفاده غیر مجاز از کامپیوتر تشکیل می دهد، رکن روانی آن هم علم و خواست در ارتکاب جرم است.

۵- ماده ۱۰۳۰ از مجموعه قوانین آمریکا رکن قانونی کلاهبرداری کامپیوتری را تشکیل می دهد در این کشور کلاهبرداری کامپیوتری دارای انواع گوناگونی است که در همه انواع آن دسترسی غیر مجاز رکن ماده این جرم را تشکیل می دهد.

د) روش تحقیق :

در این پژوهش از روش کتابخانه ای برای دستیابی به اهداف مورد نظر بهره جسته ایم و در این راستا از مقالات و کتب خارجی مرتبط به موضوع که بیشتر با توجه به اینکه موضوع جرائم کامپیوتری بالاخص کلاهبرداری کامپیوتری چندان مورد توجه حقوقدانان و پژوهشگران داخلی قرار نگرفته، استفاده شده است. با این حال تلاشهای اندک محققان داخلی به موضوع جرائم کامپیوتری پرداخته اند از نظر دور نگشته است و از آنها نیز بهره گرفته ایم. بنابراین فیش برداری از مطالب و کتب و مقالات مرتبط و نیز استفاده از سایتهای اینترنتی مرتبط با موضوع بخش عمده ای از مراحل جمع آوری اطلاعات را در این پژوهش به خود اختصاص داده است، و سپس به جمع بندی و نتیجه گیری از مطالب جمع آوری شده پرداخته ایم.

ه) اهداف تحقیق :

از مهمترین اهداف مورد نظر این پژوهش شناخت کلی از جرائم کامپیوتری و شناخت انواع این جرائم، بررسی نحوه پیدایش این جرائم در دنیا، مطالعه موضع گیری سازمانها و نهادها مرتبط بین المللی با جرائم کامپیوتری و بررسی جایگاه و نحوه پیدایش کلاهبرداری کامپیوتری به عنوان مهمترین جرم کامپیوتری و نیز بررسی ارکان تشکیل دهنده جرم کلاهبرداری کامپیوتری اعم از

رکن مادی و قانونی و روانی در حقوق ایران و مقایسه تطبیقی آن با کلاهبرداری کامپیوتری در ایالات متحده آمریکا می باشد.

(و مشکلات تحقیق :

در راستای انجام این پژوهش مشکلات و موانع بسیاری فرا راه این پژوهشگر قرار گرفت که مهمترین آن نو ظهور بودن این جرائم در حقوق کیفری کشورهای مختلف بود که همین امر باعث گردید که با کمبود منابع لازم مواجه گردیم ، مشکل مهمتر اینکه در خصوص جرائم کامپیوتری بالاخص کلاهبرداری کامپیوتری علی رغم وجود مستندات قانونی چندان مطالعه و پژوهش چشمگیری در حقوق داخلی صورت نگرفته است لذا تمامی منابع معطوف به منابع خارجی می گردید که در این راستا تهیه منابع خارجی خود مشکل مضاعفی در این خصوص بوده است . از جمله مشکلات قابل ذکر دیگر عدم شناخت کافی محققان داخلی در خصوص جرائم کامپیوتری جهت مراجعه و عدم دسترسی و ارتباط کافی با محققان خارجی جهت یافتن سوالات و ابهامات موجود در مسیر انجام پژوهش بوده است .

مبحث دوم : تعاریف

الف) تعریف جرائم کامپیوتری :

اولین مشکل در ارائه تعریف ، ماهیت جرم کامپیوتری است. در مورد تعریف و ماهیت این جرائم الگوی یکسانی مورد تبعیت قرار نگرفته است. از این رو مشکل آفرین شده است این امر از سویی ناشی از این واقعیت است که تکنولوژی کامپیوتری طرح یکسانی در کشورها ندارد ، از سویی دیگر چون رهیافتهای کشورهای که به بحث جرایم کامپیوتری پرداخته اند متفاوت است شاهد تعاریف گوناگونی هستیم. این گوناگونی هم از حیث دامنه تعریف و هم از حیث کلی یا جزئی بودن ، اشاره به بخش هایی از تکنولوژی اطلاعاتی داشتن ، فقط به کامپیوتر پرداختن یا کل پروتئ انفورماتیکی را مد نظر قرار دادن است ، می باشد.

هر تعریفی با توجه به محدوده زمانی که ارائه شده است و با توجه به اینکه در زمان ارائه آن ، فن آوری اطلاعات و کامپیوتر و نیز وسعت پدیده جرم کامپیوتری تا چه حدی از پیشرفت بوده است بیانگر سیر پیشرفت و تحول فن آوری جرم کامپیوتری است در این قسمت به تعریف ارائه شده از سوی مراجع بین المللی و برخی دانشمندان در این زمینه پرداخته می شود؛

سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) : OECD¹ که قبل از شورای اروپا و سازمان ملل به ارائه تعریف عنایت کرده و البته رهیافتی موسع و تکنیکی داشته است چنین می نویسد؛ « سوء استفاده از کامپیوتر شامل هر رفتار غیر قانونی ، غیر اخلاقی یا غیر مجاز مربوط به پردازش خودکار و انتقال داده ها است »²

در این تعریف که در آن بیشتر دیدگاه حقوقی دنبال شده دارای دو اشکال عمده می باشد؛ یکی بیان عبارت : « غیر اخلاقی » و دیگری استفاده از عبارت ؛ « غیر مجاز » است. چرا که جرم عملی غیر قانونی است ، بسیاری از سوء استفاده های کامپیوتری باید در زمره تخلفات مدنی یا اداری بحث و بررسی شوند، پس عبارت « غیر مجاز » اصولاً به دلیل شمول بر حقوق جزاء، مدنی و

1- OECD (Organization for Economic Co-Operation & Development).

2- Computer -related crime , Council of Europe, (Strasbourg1992) p.12

اداری عبارتی وسیع است، با ذکر عبارت «غیر قانونی» در صدر تعریف ذکر آن کاری غیر لازم است.

کمیته اروپایی مسائل جنایی در شورای اروپا:

شورای اروپا در فهرست هایی که از انواع جرائم کامپیوتری ارائه نمود اقدام به تعریف هریک از انواع جرائم کامپیوتری نمود، لیکن چون معتقد بود هر کوششی برای تعریف نمودن جرم کامپیوتری با نوعی نارسائی مواجه خواهد شد خود تعریف مستقلی از جرم کامپیوتری ارائه نمود، اما برخی از متخصصان کمیته شورای اروپا تعاریفی ارائه کرده اند. یکی از این متخصصان جرم کامپیوتری را چنین تعریف نموده است:

« هر فعل مثبت غیر قانونی که در آن کامپیوتر ابزار یا هدف جرم است به عبارت دیگر ابزارها یا هدفی که تاثیرگذار بر عملکرد کامپیوتر است»^۱

این تعریف چون به پردازش داده ها اشاره صریح نمی کند از نوعی ابهام برخوردار است و اشاره به « هر فعل مثبت غیر قانونی » از نکات مثبت تعریف است چرا که ترک فعل عنصر مادی جرم کامپیوتری نیست.

یکی دیگر از متخصصان شورای اروپا در تعریفی که از جرم کامپیوتری نموده است آورده ؛ « هر واقعه توأم و انجام شده با فن آوری کامپیوتر که موجب شود بزه دیده متحمل ضرر خواه بالقوه یا بالفعل شود و مرتکب عامداً توانسته یا خواهد توانست چیزی را (اعم از امتیاز مالی یا غیر مالی) کسب کند»^۲

این تعریف که بزه دیده را مد نظر قرار داده است، رویکرد فنی - حقوقی لازم را ندارد باید در تعریف نحوه ارتکاب به صورت کلی و خصایص آن پدیده ذکر شود، بدون تصریح به پردازش، داده ها، برنامه ها و روند تاثیر گذاری بر این مفاهیم، هرگونه تعریفی با نقص روبرو می شود.

^۱ - سازمان ملل، نشریه بین المللی سیاست جنایی، شماره ۴۴، سال ۱۹۹۴، ترجمه دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک (تهران: سازمان برنامه و بودجه کشور، سال ۱۳۷۴)، ص ۱۱۸.

^۲ - همان ص ۱۲۰

سازمان ملل؛ سازمان ملل در نشریه شماره ۴۴ خود (نشریه بین الملل سیاست جنایی) با ذکر این نکته که تعریف مورد توافقی وجود ندارد و شاید نتوان ارائه کرد جرم کامپیوتری را شامل فعالیتهای مجرمانه با ماهیت سنتی مانند سرقت، جعل و با ماهیت نوین یعنی راههای تازه برای سوء استفاده بیان می کند.^۱ تصریح بجا و به موقع سازمان ملل مبنی بر اینکه باید جرم کامپیوتری گفت و نه سوء استفاده از کامپیوتر از نکات بسیار مهم می باشد.

اما در بُعد ملی و داخلی کشورها نیز بعضاً تعاریفی از جرم کامپیوتری ارائه داده اند که به چند نمونه از این تعاریف در ادامه اشاره می کنیم؛

پلیس ملی ژاپن: این مرکز در تعریفی که از جرم کامپیوتری نموده آورده است: « جرائم متضمن اعمال توأم با بی مبالاتی یا حوادثی که موجب تخریب عملکرد سیستم کامپیوتر یا استفاده غیر قانونی از آن باشند جرم کامپیوتری است».^۲

پلیس جنایی آلمان: پلیس جنایی آلمان نیز که جهت رویکرد جرم شناختی و جرم یابی جرم کامپیوتری را مدنظر قرار داده، در تعریف جرم کامپیوتری بیان داشته: « جرم کامپیوتری دربرگیرنده همه اوضاع و احوال و کیفیاتی است که در آن شکل پردازش الکترونیک داده ها، وسیله ارتکاب و یا هدف یک جرم قرار گرفته است و مبنایی برای نشان دادن این ظن است که جرمی ارتکاب یافته است».^۳

قانونگذار فنلاند: در تعریفی از جرم کامپیوتری این جرم را: « جرمی در برگیرنده سیستم داده ها یا واحدهای نرم افزار و سخت افزار به عنوان یک هدف و یا یک ابزار یا یک رکن عمل مجرمانه است»^۴ تعریف نموده است.

۱- همان ص ۱۲۰.

2- Arkin, s., et, **High Technology Prevention and Prosecution of Computer and Crime** (New York, NY: Matthew Bender, 1989)p.87

3- Bloom Becker j.j, **Introduction to Computer Crime** (Santa Cruz, CA : National Center for Computer Crime Data ,1988) p.101

4- I Bid .p.49

پروفسور شیک: در میان تعاریف موجود تعریف پروفسور شیک از اتریش نیز در خور توجه است ایشان جرم کامپیوتری را چنین تعریف می نماید: « هر عمل مجرمانه ای که کامپیوتر وسیله ارتکاب یا راه ارتکاب آن باشد»¹.

با بررسی و دقت در تعاریف ذکر شده و تعاریف بسیاری که از جرم کامپیوتری به عمل آمده شاید بتوان گفت تعریف OECD از بین تعاریف انجام گرفته به تعبیری مقبول ترین و به تعبیری کم عیب ترین تعریف است. تعاریف ذکر شده دیگر همانگونه که ذکر گردید، جامع و مانع نبوده و صرفاً کلی گویی شده است. مثلاً در تعاریف پلیس آلمان، قانونگذار فنلاند و تعریف پروفسور شیک مهمترین ایرادی که وارد است این است که در این تعاریف دقیقاً ذکر نشده است که رکن ماده و عمل مجرمانه جرائم کامپیوتری چیست؟ و از این جهت نقص بزرگی بر این تعاریف وارد است در حالیکه در تعریف OECD به صراحت از سوء استفاده از کامپیوتر به عنوان رکن مادی جرم کامپیوتری اشاره شده است. البته همانگونه که قبلاً هم گفتیم ذکر عبارات « غیر اخلاقی » و « غیر مجاز » در تعریف OECD با توجه به این که حوزه اخلاق از حقوق مجزا است و هر عمل غیر مجاز اخلاقی لزوماً غیر قانونی نیست دارای ایراد است. و ذکر عبارت « غیر قانونی » کافی بوده و نیازی به ذکر عبارات فوق نبوده است.

ب) تعریف کلاهبرداری کامپیوتری :

علی رغم جستجوی فراوان در قوانین جرائم کامپیوتری کشورهای مختلف تعریفی از کلاهبرداری کامپیوتری در این قوانین که به جرم انگاری کلاهبرداری کامپیوتری پرداخته اند به دست نیامد و در مواد قانونی در خصوص کلاهبرداری کامپیوتری صرفاً به توصیف و نحوه ارتکاب این جرم و تعیین مجازات برای آن بسنده شده است. در بند (الف) از فهرست ضروری متن پیشنهادی شورای اروپا در خصوص جرائم کامپیوتری که به کلاهبرداری کامپیوتری اختصاص یافته نیز تعریفی از کلاهبرداری کامپیوتری مشاهده نمی گردد و صرفاً به توصیف این جرم پرداخته شده است ؛

1- Ben bow , G , " The Criminal Element " , Computer Control Quarterly , Vol.10, Issue 4 (1997)p.20

«الف- کلاهبرداری کامپیوتری: وارد کردن، تغییر یا ایجاد وقفه در داده های کامپیوتری یا برنامه های کامپیوتری دیگر مداخلات مربوط به پردازش داده ها که نتیجه پردازش داده ها را تحت تاثیر قرار می دهد، خواه موجب ضرر اقتصادی و خواه موجب از دست دادن اموال و تصرف آن اموال متعلق به غیر یا قصد کسب منفعت و امتیاز اقتصادی غیر قانونی برای خود یا دیگری شود.»^۱

در حقوق داخلی کشورمان ایران در حال حاضر ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیکی رکن قانونی جرم کلاهبرداری کامپیوتری می باشد در این ماده قانونی آمده است:

«ماده ۶۷- هر کس در بستر مبادلات الکترونیکی، با سوء استفاده و یا استفاده غیر مجاز از «داده پیام» ها، برنامه ها و سیستم های رایانه ای و وسایل ارتباط از راه دور و ارتکاب افعالی نظیر ورود، محو، توقف «داده پیام»، مداخله در عملکرد برنامه یا سیستم رایانه ای و غیره دیگران را بفریسد و یا سبب گمراهی سیستم های پردازش خودکار و نظایر آن شود و از این طریق برای خود یا دیگری وجوه، اموال یا امتیازات مالی تحصیل کند و اموال دیگران را ببرد مجرم محسوب و علاوه بر رد مال به صاحبان اموال به حبس از یک تا سه سال و پرداخت جزای نقدی معادل مال مأخوذه محکوم می شود.

تبصره - شروع به این جرم نیز جرم محسوب و مجازات آن حداقل مجازات مقرر در این ماده می باشد.»^۲

در این ماده همانند ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء اختلاس و کلاهبرداری که رکن قانونی جرم کلاهبرداری است تعریفی از جرم کلاهبرداری کامپیوتری ارائه نگردیده است و صرفاً به توصیف این جرم و نحوه ارتکاب آن و تعیین مجازات بسنده شده است.

1- David Icove, Computer Crime : A Crimefighter's Handbook (New York, NY :Wiley Inter science ,1987)p.195

۲- ر.ک : روزنامه رسمی شماره ۱۷۱۶۷ مورخه ۱۳۸۲/۱۱/۱۱.

با این حال یکی از حقوقدانان در تعریف کلاهبرداری کامپیوتری آورده است: «کلاهبرداری کامپیوتری یا رایانه ای عبارتست از تحصیل مال غیر با استفاده متقلبانه از رایانه»^۱. تعریف فوق از چند جهت با نقص و ایراد مواجه است اولاً: در تعریف ذکری از عنصر روانی جرم نشده است و قید نگردیده رکن روانی لازم برای تحقیق این جرم چه می باشد. ثانیاً: در تعریف رکن مادی کلاهبرداری کامپیوتری استفاده متقلبانه از رایانه ذکر شده است در حالیکه عنصر مادی جرم کلاهبرداری کامپیوتری همانگونه که از متن ماده قانون تجارت الکترونیکی برداشت می شود سوء استفاده یا استفاده غیر مجاز از کامپیوتر می باشد. لذا ذکر عبارت استفاده متقلبانه برای پوشش رکن مادی این جرم نارساست.

با این حال اگر بخواهیم با توجه به عناصر تشکیل دهنده این جرم در حقوق کشورمان و با عنایت به تعاریف موجود از جمله تعریف پیش گفته، از این جرم ارائه دهیم می توانیم بگوییم؛ کلاهبرداری کامپیوتری عبارتست از بردن با سوء نیت مال دیگری یا تحصیل امتیاز مالی از طریق سوء استفاده غیر مجاز از داده ها برنامه ها و سیستم های کامپیوتری یا مخابراتی. در توضیح تعریف باید گفت: سوء استفاده یا استفاده غیر مجاز ناظر به عمل مجرمانه فیزیکی جرم کلاهبرداری کامپیوتری است که می تواند به اشکال مختلف انجام گیرد که در ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیکی به نحوه تمثیل مصادیقی از این سوء استفاده ها اشاره شده است. بردن مال یا تحصیل امتیاز مالی، نتیجه جرم کلاهبرداری کامپیوتری است چرا که این جرم از جرائم مقید بوده و مستلزم آن است که مرتکب از عمل مجرمانه خود به تحصیل مال یا امتیاز مالی رسیده باشد. و ذکر عبارت «سوء نیت» در تعریف ناظر به رکن روانی جرم بوده چرا که کلاهبرداری کامپیوتری از جمله جرائم عمدی است و احراز سوء نیت مرتکب لازمه تحقق این جرم است.

در حقوق ایالات متحده آمریکا چه در سطح ایالتی و چه در سطح فدرال نیز همچون حقوق ایران تعریفی واحد و منسجم از کلاهبرداری کامپیوتری وجود ندارد. در سطح فدرال که ماده ۱۰۳۰ از

۱- ایرج گلدوزیان، حقوق جزای اختصاصی (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دهم، تابستان ۸۳)، ص ۳۶۵.

باب ۱۸ فصل ۴۷ از مجموعه قوانین ایالات متحده آمریکا به ذکر اشکال مختلف کلاهبرداری کامپیوتری اختصاص داده شده تنها به توصیف این اعمال مجرمانه و مجازات آنها بسنده شده و تعریفی از کلاهبرداری کامپیوتری مشاهده نمی گردد.^۱

در سطح ایالات نیز همین رویه در پیش گرفته شده و صرفاً قانونگذاران ایالات مختلف به توصیف جرم پرداخته اند، در غالب این ایالات هرگونه طراحی یا اجرای هرگونه طرح و نقشه به منظور کلاهبرداری و به دست آوردن پول، مال یا خدمات از راه اختلاس، تظاهر و توصیف ها یا وعده های متقلبانه یا فریبکارانه از طریق دسترسی یا استفاده غیر مجاز از کامپیوتر جرم محسوب شده است بدون اینکه به تعریف کلاهبرداری کامپیوتری پرداخته شود.^۲

1- 2 Bloom Becker, J.J Op.cit.p.58